

YABANCILARIN ÇALIŞMA İZİNİ UYGULAMASINDA YENİ DÜZENLEMELER NELER GETİRİYOR?

•Tevfik BAYHAN*

I- GİRİŞ

Yabancıların çalıştırılması ve çalışma izni alınmasına ilişkin genel düzenlemeler, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ve bu kanuna dayanarak yayımlanan Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği'nde (YÇİKUY) (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2003) belirlenmiştir. Ancak her iki düzenlemede 2010 yılıyla birlikte önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Bu yazımızda, yabancıların çalışma izinlerini düzenleyen 4817 sayılı kanun ve uygulama yönetmeliğinde yapılan değişikliklerin neler getirdiğini açıklayacağız.

II- YABANCILARIN ÇALIŞMA İZİNİ UYGULAMASINA İLİŞKİN TEMEL KURALLAR VE DENETİM

Yabancıların ülkemizde çalışabilmelerine ilişkin temel kural; Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe, Türkiye'de bağımlı veya bağımsız çalışmaya başlamadan önce izin alınmasıdır. Ülke menfaatlerinin gerekli kıldığı hallerde veya mücbir nedenlere bağlı olarak, çalışmaya başlamadan önce ilgili makama bilgi vermek koşu-

* Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Müfettişi

luyla, çalışma süresi bir ayı geçmemek ve Bakanlık onayı alınmak suretiyle çalışma izni işe başladıktan sonra da verilebilmektedir.

Ayrıca, kanunda öngörülen sürelerle bağlı olmaksızın çalışma izni verilebilecek istisnai haller(m.8) ile özel kanunlarda belirlenen hükümler saklı kalmak ve yabancı ile işverenin diğer kanunlardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmeleri kaydıyla çalışma izni alınmasına gerek bulunmayan hallere de yer verilmiştir(YÇİKUY. m.55).

Çalışma izni verme yetkisi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na verilerek, yabancı çalıştıran işverenlerin yabancının çalışmaya başladığı tarihten, çalışma izninin verildiği tarihten itibaren 30 gün içerisinde çalışmaya başlamaması halinde bu sürenin bitiminden itibaren ve herhangi bir nedenle iş sözleşmesinin sona erdiği tarihten itibaren, en geç 15 gün içerisinde durumu Bakanlığa bildirmesine hükmetmiştir. Çalışma izni alınmaması veya bildirim yapılmaması halinde, çalıştırılan her yabancı uyruklu için, idari para cezası yaptırımını öngörülmüştür(Bayhan, E-Yaklaşım). Kanununun 21. maddesinde düzenlenen cezaların 2010 yılı tutarları aşağıdaki gibidir.

Açıklama	2010 Yılı Ceza Tutarı
4817/ 18. maddede öngörülen bildirim yükümlülüğünü süresi içinde yerine getirmeyen bağımsız çalışan yabancı ile yabancı çalıştıran işverene her bir yabancı için	286.-TL
Çalışma izni olmaksızın bağımlı çalışan yabancıya	572.-TL
Çalışma izni bulunmayan yabancıyı çalıştıran işveren veya işveren vekillerine her bir yabancı için	5.723.-TL
Çalışma izni olmaksızın bağımsız çalışan yabancıya	2.289.-TL

Fiillerin tekrarı halinde idari para cezaları bir kat artırılarak uygulanmaktadır. Ayrıca, bağımsız çalışan yabancının varsa işyeri veya işyerlerinin Bakanlık bölge müdürlerince kapatılması kararı alınarak, bu kararın uygulanması için durum ilgili valiliğe bildirilir.

4817 sayılı kanun kapsamına giren yabancıların ve işverenlerin bu Kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin denetimi-

ne ilişkin yetki kural olarak Bakanlık iş müfettişleri ve Sosyal Güvenlik Kurumu müfettişlerine verilmiştir. Ancak, genel bütçeye dahil daireler ve katma bütçeli idarelerin teftiş ve denetim elemanlarının da kendi mevzuatları gereğince işyerlerinde yapacakları her türlü denetim ve incelemeler sırasında, yabancı çalıştıran işverenlerle yabancıların bu Kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini de denetlemeleri ve denetim sonuçlarını ayrıca Bakanlığa bildirmeleri istenilmiştir.

III- YABANCILARIN ÇALIŞMA İZİNİ UYGULAMASINDA YENİ DÜZENLEMELER NELER GETİRİYOR?

Yabancıların çalışma izinlerini düzenleyen 4817 sayılı kanunda 5 Şubat 2010 tarih ve 27484 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5951 sayılı kanunla değişiklik yapılmıştır. Kanunun uygulama yönetmeliğine ilişkin olarak ise, 21 Ocak 2010 tarih ve 27469 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan değişiklik yönetmeliğiyle yeni düzenlemeler benimsenmiştir. Yapılan değişiklikler yayımı tarihinde yürürlüğe girmiş olup, önemli gördüğümüz değişiklikleri aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür.

A. ÖN İZİN UYGULAMASI GETİRİLDİ

Ön izin uygulaması 5951 sayılı kanunla 4817 sayılı kanununun 12. maddesine eklenen yeni bir uygulamadır. Düzenleme; “Mesleki hizmetler kapsamında çalışacak yabancılara akademik ve mesleki yeterlilik ile ilgili işlemleri tamamlanmaya kadar, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla bir yılı geçmemek üzere ön izin verilebilir.” şeklindedir.

Görüldüğü üzere, bu uygulamadan “mesleki hizmetler” kapsamında çalışacak yabancılar yararlanabilecektir. Mesleki hizmetler teriminden ne anlaşılacağı hususu ise Uygulama Yönetmeliği’nde tanımlanmıştır. Buna göre; “Mesleki Hizmetler: Akademik ve mesleki yeterlilik gerekleri yerine

getirilerek sunulabilen uzmanlık gerektiren hizmetleri, (Bu hizmetler, ulusal ve uluslar arası yeterlilik istemleri ve lisans istem ve prosedürlerine tabidir.)”

Ön izin uygulamasının süreye ilişkin şartları da bulunmaktadır. Süreye ilişkin şartların birincisi ön iznin “akademik ve mesleki yeterlilik ile ilgili işlemleri tamamlanıncaya kadar” verileceği, ikincisi ise, “ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla bir yılı geçmemek üzere” verilebileceğidir.

B. BAŞKA KURUMLARDAN GÖRÜŞ ALINACAK YABANCILAR AZALTILDI

4817 sayılı kanununun 13. maddesinde yer alan; “Yabancılara, bu Kanunla getirilen koşullara bağlı olarak çalışabilecekleri meslek, sanat veya işlerle ilgili çalışma izinleri, ilgili mercilerin mesleki yeterlilik dahil görüşleri alınmak suretiyle Bakanlıkça verilir.” hükmüne istinaden bakanlıkça çalışma izni talebinin değerlendirilmesi aşamasında pek çok kurum ve kuruluşun görüşü alınmaktadır. Bu kurum ve kuruluşların olumlu veya olumsuz görüşlerinin beklenmesi çalışma izninin değerlendirme sürecini uzatmaktadır. Keza, her başvuru için görüş alınması da gerekmebilir. Ancak, her başvuru için görüş alınması diğer başvuruların değerlendirme süresini de olumsuz etkilemektedir. Bu tespitlerden hareketle, kanunun “İzinlerin Verilmesi ve Uzatılması” başlıklı 12. maddesinde değişiklik yapılarak; “Mesleki eğitim alanı dışında istihdam edilecek yabancı uyruklu personel için bu Kanunda belirtilen görüşler alınmaz. Bu kişiler, akademik ve mesleki yeterlilik ile lisans talep ve yeterlilik uygulamasına tabi değildir.” düzenlemesi getirilmiştir. Böylece, mesleki eğitim alanı dışında istihdam edilecek yabancıların çalışma izni süreçlerinin kısaltılması, dolaylı olarak da kurumsal kapasitenin tüm başvuruların kısa sürede sonuçlandırılması amacı doğrultusunda rasyonel kullanılması sağlanabilecektir.

C. BAŞVURULARI SONUÇLANDIRMA SÜRESİ 30 GÜNE İNDİRİLDİ

Kanununun 12. maddesinde daha önce 90 gün olarak belirlenen başvuruların sonuçlandırma süresi 30 güne indirilmiştir. Yeni düzenlemeye göre; “Usulüne uygun olarak yapılan başvurular, belgelerin tam ve eksiksiz olması kaydıyla Bakanlık tarafından en geç otuz gün içinde sonuçlandırılır.” Daha önceki uygulamada başvuruların değerlendirme sürelerinin uzun olması işverenlerimizin esnek çalışma ve talebe kısa sürede cevap verebilme kapasitelerini düşürmekteydi. Bu durum ise, ya kayıtdışı istihdama başvurularla mevzuatın çiğnenmesine ya da yabancı istihdamından vazgeçilerek işverenlerin kimi pazarları değerlendirememelerine neden olabilmekteydi. Bu yönüyle yeni düzenleme ve hedef çalışma izin taleplerinin değerlendirilmesi bakımından son derece önemli görülmektedir.

D. ÇALIŞMA İZİNİ BAŞVURULARI ELEKTRONİK ORTAMDA YAPILABİLECEK

Uygulama Yönetmeliği'nin 5. maddesinde yapılan değişiklikle daha önce “yazılı” olarak yapılması zorunluluğu bulunan çalışma izni başvurularının “elektronik ortamda” da yapılabilmesinin yolu açılmıştır. Bu düzenleme izinlerin kısa sürede sonuçlanmasına ve izin alma masraflarının azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

E. ÇALIŞMA İZİNİ ELEKTRONİK ORTAMDA VERİLEBİLECEK

Uygulama Yönetmeliği'nin 5. maddesinde yapılan değişiklikle daha önce “yazılı” olarak verilmesi zorunluluğu bulunan çalışma izinlerinin “elektronik ortamda” da verilebilmesinin yolu açılmıştır. Bu düzenleme de, izinlerin kısa sürede sonuçlanmasına ve izin alma masraflarının azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

E. YURTDIŞINDAN YAPILAN BAŞVURULARDA İŞVERENLERİN BAKANLIĞA BELGE İBRAZİ SÜRESİ UZATILDI

Uygulama Yönetmeliği'nin 6. maddesine göre; yabancılar, yurt dışından çalışma izni için başvurularını, uyuşunda buldukları veya daimi ikamet ettikleri ülkedeki Türkiye Cumhuriyeti temsilciliklerine yapmakta ve temsilcilikler, çalışma izin talebine ilişkin olabilecek değerlendirmeleri ile birlikte bu başvuruları doğrudan Bakanlığa iletmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti temsilcilikleri ve Bakanlık, yurt dışından yapılacak çalışma izni başvuruları ile ilgili işlemleri elektronik ortamda yürütmektedirler. Ancak, bu gibi durumlarda işverenlerin başvuru sırasında istenen belgeleri belirli bir süre içerisinde Bakanlığa intikal ettirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu süre önceki düzenlemede “yabancının temsilciliğe başvurduğu tarihten itibaren en geç üç iş günü“ olarak belirlenmişti. Ancak, “üç iş günü” uygulaması oldukça kısa olup, işverenlerimizin evrakları Bakanlığa yetiştirme hususunda sıkıntı yaşamalarına neden olmaktadır. Bu itibarla, yeni düzenlemede işverenlerin evrakı teslim edebilecekleri sürenin uzatıldığını görmekteyiz. Yeni düzenlemeye göre; “Başvuru sırasında istenilen belgeler, yabancının temsilciliğe başvuru tarihinde veya takip eden on iş günü içerisinde işverenince Bakanlığa intikal ettirilir. Ayrıca, temsilciliğe başvuru tarihinden önceki on iş günü içerisinde Bakanlığa intikal ettirilmiş bulunan çalışma izni başvuruları da değerlendirmeye alınır.”

Görüldüğü üzere, işverenler artık başvuru sırasında istenecek belgeleri yabancı uyruklu şahsın yurt dışında bulunan temsilciliğimize başvuru tarihinden önce dahi Bakanlığa teslim edebilecektir. Keza başvuruyu takip eden 10 iş günü içerisinde de böyle bir teslim mümkündür. Dolayısıyla, düzenleme öncesinde üç iş günü olan evrak teslim süresi 2 iş gününe çıkartılmış olmaktadır.

G. KURUM VE KURULUŞLARIN GÖRÜŞ VERME SÜRELERİ KISALTILDI

Çalışma izni ve izin uzatma başvurularının değerlendirilmesi aşamasında Bakanlıkça Uygulama Yönetmeliği'nin 10. maddesine istinaden başvuru ilgili mercilere iletmekte ve görüşleri alınmaktaydı. İlgili merciler ise görüşlerini, Bakanlık kayıt çıkış tarihinden itibaren en geç 30 gün içinde Bakanlığa bildirmekle yükümlü olmakta, zorunluluk halinde, makul ek süre talebinde bulunabilmekteydi. Makul sürenin ise, muğlak ve ucu açık olduğu açıktır. Bu durum izin başvurularının değerlendirme sürelerinin uzamasına neden olmaktadır. Yeni düzenlemeyle bu süre kısaltılmıştır. Düzenlemeye göre çalışma izinleri ve izin uzatma başvurularına ilişkin olarak; “Görüş, bilgi ve belge talepleri günlük olarak yapılır. Kamu kurum ve kuruluşlarına belge taleplerinde en geç 5, bilgi ve görüş taleplerinde ise en fazla 15 gün süre verilir. İlgili merciler görüşlerini en geç 15 gün içinde Bakanlığa bildirirler. İlgili merciler, zorunluluk halinde, 15 günü geçmemek üzere ek süre talebinde bulunabilirler.”

H. ÇALIŞMA İZİNİ MUAFİYETLERİ GENİŞLETİLDİ

Uygulama Yönetmeliği'nin 55. maddesinde çalışma izni muafiyetleri düzenlenmiştir. Maddenin özelliği, maddede sayılan muafiyetler kapsamında giren yabancı uyruklu şahıslar bakımından çalışma izni alma yükümlülüğünün bulunmamasıdır. Bu kişiler, çalışma izni olmaksızın ülkemizde çalışabileceklerdir. Uygulama Yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle muafiyetleri düzenleyen 55. madde önemli değişikliklere uğrayarak yeniden yazılmıştır. Eski düzenlemede, muafiyet kapsamına girenler 11 madde halinde sayılmış, bunlardan bir maddesini ise (1 maddesi) Danıştay iptal etmişti. Yeni düzenlemede muafiyet kapsamına girenler 13 madde halinde sayılmıştır. Bir kısım muafiyetler aynen korunurken, yeni bazı muafiyetler eklenmiş, bazı muafiyet-

lerin ise süreleri uzatılmış veya belirlenmiştir. Biz burada, yeni eklenen ve süreleri uzatılan muafiyetlere yer vermeyi uygun bulduk. Buna göre;

Daimi ikametgahları yurt dışında olup, sportif faaliyetler amacıyla dört aydan az süre ile geçici olarak Türkiye'ye gelecek yabancılar çalışma izninden muaf kılınmıştır(55/b).

Belgeli turizm işletmelerinin sınırları dışında faaliyette bulunacak fuar ve sirklerde gösteri ve benzeri görevli olarak Türkiye'ye girişi tarihinden itibaren altı ayı geçmemek ve bu durumu ibraz edeceği belgeler ile kanıtlamak koşuluyla bulunanlar muafiyet kapsamında sayılmıştır(55/d).

Üniversiteler ile kamu kurum ve kuruluşlarına bilgi ve görgülerini artırmak üzere gelen yabancılar daha önce eğitim süresiyle sınırlı olmak üzere durumunu ibraz edeceği belgeler ile kanıtlamak şartıyla çalışma izninden muaf sayılmaktaydı. Yeni züenlemede bu şarta ilaveten bir süre sınırı da getirilmiştir. Buna göre; bu yabancıların muafiyet süresi "iki yılı" geçemeyecektir. Başka bir ifadeyle, bu yabancıların iki yılı doldurmalarını müteakip çalışma izni almaları gerekecektir(55/e).

Bir yabancıнын sosyo-kültürel ve teknolojik alanlar ile eğitim konularında Türkiye'ye önemli hizmet ve katkı sağlayabilecekleri ilgili mercilerce bildirilenler daha önce "3 aylık" bir süre için çalışma izninden muaf olabilmekte iken, yeni düzenlemede muafiyet süresi "6 aya" çıkartılmıştır(55/f).

Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığının (Ulusal Ajans) yürüttüğü programlar kapsamında gelecek yabancıların program süresince çalışma izninden muaf kılınmışlardır(55/g).

Stajyer öğrencilerin muafiyetini düzenleyen "Karşılıklılık esasına göre, öğrenci değişim programları çerçevesinde staj süreleri ile sınırlı kalmak kaydıyla özel veya kamu kurum ve kuruluşlarında staj yapacak yabancı öğrencilerin," şeklindeki düzenleme "Kapsamı ve süresi konusunda Bakanlık, İçişleri ve Dışişleri Bakanlığı ile Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığının mutabakata vardığı uluslararası stajyer öğrenci programları çerçevesinde staj görececek yabancıların," şeklinde değiştirilmiştir(55/ğ).

Eski düzenlemede “bir yıl içerisinde görev süresi 6 ayı geçmemek kaydıyla Türkiye’ye gelen tur operatörü temsilcisi yabancılar” muaf sayılmakta iken, yeni düzenlemeyle “görev süresi 8 ayı geçmemek kaydıyla Türkiye’ye gelen tur operatörü temsilcisi yabancılar” muaf sayılmışlardır(55/h).

Yeni düzenlemeye eklenen bir muafiyette gemiadamlarına ilişkindir. Buna göre; “Gemiadamlarının Eğitim, Belgelendirme ve Vardiya Standartları Hakkında Uluslararası Sözleşme’nin I/10 Kuralına göre devletlerle yapılan ikili protokoller gereği, ilgili idareden “Uygunluk Onayı Belgesi” almış Türk Uluslararası Gemi Siciline kayıtlı ve kabotaj hattı dışında çalışan gemilerde görev yapan yabancı gemiadamları” çalışma izninden muafırlar(55/i).

Yeni düzenlemede, Türkiye Avrupa Birliği Mali İşbirliği Programları kapsamında yürütülen projelerde görevlendirilen yabancı uzmanlar da görevleri süresince çalışma izninden muaf sayılmışlardır.

Daha önce kimi durumlarda “muafiyet başlangıç tarihinden itibaren” 12 ay içinde muafiyet hükümlerinden sadece bir kez yararlanılabilmekte iken, yeni düzenlemede maddenin birinci fıkrasının (b), (c), (ç), (d), (f) ve (h) bentleri kapsamındaki yabancıların “bir takvim yılı içinde” muafiyet hükümlerinden sadece bir kez yararlanılabilmesi benimsenmiştir. Ayrıca, bu haktan yararlanabilmek için yabancıların daha önce aynı amaçla almış olduğu ikamet tezkeresinin bitiş tarihinden itibaren üç ay geçmiş olması şartı aranır.

Çalışma izninden muaf olanlar ikamet izninden ve sosyal güvenlik yükümlülüklerinden de muaf olmadıkları halde uygulamada böyle bir tereddüt doğmakta ve ikamet izni alınmaması veya sigorta bildirimlerinin yapılması halinde sorunlar yaşanmakta idi. Bu bakımdan muafiyetleri düzenleyen 55. madde de, ikamet iznine ve sosyal güvenlik hakkına ilişkin mevzuat düzenlemesine yer verilerek işverenler ve yabancı çalışanların tereddüt yaşamamaları ve hatalı uygulamalar yapmamaları sağlanmak istenmiştir. Buna göre; bu maddede sayılan yabancılar, ülkeye giriş yaptıkları tarihten itibaren en geç 30 gün içerisinde ve her halükarda faaliyetlerine başlamadan önce geliş amaçlarını, ne kadar süre ile ve nerede kalacaklarına ilişkin bilgileri, bulun-

dukları yerin emniyet makamlarına bildirerek ikamet tezkeresi almak zorundadırlar. Muafiyet hükümlerinden yararlanacak yabancılara ilişkin sosyal güvenlikle ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesi zorunludur.

Yine çapraz kontrolü sağlayabilmekte bakımından bu madde kapsamında ikamet tezkeresi düzenlenen yabancıların kimlik bilgileri ile çalışacakları işyerlerinin unvan ve Sosyal Güvenlik Kurumu işyeri sicil numaralarının emniyet makamları tarafından her ay Bakanlığa bildirilmesi öngörülmüştür.

I. BAŞVURU FORMU DEĞİŞTİRİLDİ

Yeni düzenlemeyle Uygulama Yönetmeliğinin ekinde yer alan EK-1 ve EK-2 değiştirilmiş, EK-3 yürürlükten kaldırılmıştır. 21 Ocak 2010 tarihinden itibaren başvuruda bulunacak olanların yeni formu kullanmaları gerekmektedir. Keza, yeni formlarda eski formlarda yer verilen bir kısım bilgilerin istenilmediğini de görmekteyiz.

IV- SONUÇ

Yabancıların ülkemizde çalışabilmelerine ilişkin temel kural; Türkiye’de bağımlı veya bağımsız çalışmaya başlamadan önce izin almaları şeklindedir. Yabancı uyruklunun önce denenip, memnun kalınması halinde çalışma izni için başvurusu yapılması mümkün değildir. Yabancı uyruklu her halükarda çalışma izninden muaf olmadığı takdirde bu iznini alacaktır. Ancak, uygulamada çalışma izni alınmasında sürecin zahmetli ve uzun sürdüğü görülmekteydi. 5 Şubat 2010 tarihinde yayımlanan 5951 sayılı kanun ve 21 Ocak 2010 tarihinde yayımlanan değişiklik yönetmeliğiyle çalışma izin süresinin kısaltılması, izin sürecinde işlemlerin elektronik ortama taşınarak kolaylaştırılması, ön izin uygulaması getirilmesi, muafiyetlerin artırılması gibi işverenler lehine bir takım düzenlemeler getirilmiştir. Bu çalışmamızda bu düzenlemelerden önemli gördüklerimizi özetle aktarmaya çalıştık. Yabancı uyruklu istihdam eden ve etmek isteyen işverenlerimizin mevzuat değişikliklerini iyi irdelemelerinin lehlerine olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Bayhan, Tefvik(2007) “Özellik Arzeden Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Kilit Personel Ve Çalışma İzni”, **E-Yaklaşım**. 49 (2007).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (29.08.2003). **Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği**. Ankara: Resmi Gazete (25214 sayılı)

